

Вплив залученого іноземного капіталу на розвиток підприємств в галузевому та регіональному розрізі

Дутченко Олена Олегівна, ДВНЗ „УАБС НБУ”

Анотація У статті проаналізовано обсяги залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Розглядається залежність розвитку суб'єктів господарювання від галузевих та регіональних особливостей. Пропонуються рекомендації щодо вдосконалення методики оцінки фінансового стану підприємств з урахуванням галузевих особливостей їх діяльності.

Summary The volume of foreign investments into Ukrainian economy was considered in article. Is examined the dependency of the enterprise's development from branch and regional particularities. There are some recommendations on improvement of the methods of the solvency estimation with branch particularities.

Ключові слова: іноземні інвестиції, фінансові коефіцієнти, галузеві особливості, кредитоспроможність

Key words: foreign investments, financial factors, branch particularities, solvency

Актуальність проблеми Трансформаційні процеси у вітчизняній економіці передусім позначилися на механізмі формування фінансових ресурсів для забезпечення функціонування суб'єктів господарювання. В умовах нестабільності економіки, кризи платежів, виникнення інфляційних процесів у підприємств різних форм власності все частіше виникає потреба залучення додаткових коштів для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку. Найбільш поширеною формою залучення коштів є отримання банківського кредиту та прямих інвестицій. Крім того, останнім часом все більшу роль у розвитку економіки України відіграють прямі іноземні інвестиції.

Аналіз останніх наукових досліджень Теоретичні та практичні складові питання впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток банківської системи

та суб'єктів господарювання у своїх наукових працях розглядають В.Геєць, О.Барановський, О.Гаврилук, А.Присяжнюк та інші.

Враховуючи отримані результати наукових досліджень вчених, окремі питання оцінки привабливості підприємств в галузевому та регіональному розрізі та залежність їх розвитку від іноземного інвестування потребують додаткових досліджень.

Мета роботи Запропонувати впровадження методичного підходу врахування галузевих та регіональних особливостей діяльності суб'єктів господарювання в розрізі іноземного інвестування.

Викладення основного матеріалу дослідження

У сучасних умовах розвитку економіки та нестачі фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання іноземні інвестиції в Україну та банківське кредитування стають вагомим аспектом розвитку підприємств зокрема та галузей в цілому.

Для виходу з економічної кризи необхідне продумане управління покращенням якості капітальних інвестицій та збільшенням їх обсягів, що призведе до росту ВВП.

Зростанню обсягів інвестицій передують:

- мінімальна цінова інфляція;
- збільшення фінансових ресурсів економіки;
- високий рівень прибутковості фінансових ринків.

За останні роки спостерігається збільшення частки інвестування іноземного капіталу в економіку України. В ході аналізу стану та розвитку економіки України, спостерігається деякий вплив іноземних держав на розвиток галузей та регіонів країни через прямі іноземні інвестиції та кредитні ресурси банківських установ.

Згідно з повідомленням прес-служби Держкомстату, обсяг прямих інвестицій в економіку України на 1 січні 2010 року складає 40026.8 млн. доларів. Інвестиції надійшли зі 125 країн світу. [8] Структура прямих іноземних інвестицій наведена на рис. 1.

Рис. 1 - Структура прямих іноземних інвестицій в Україну на 01.01.10

Розподіл прямих іноземних інвестицій має певне галузеве спрямування. Галузева структура розподілу прямих іноземних інвестицій в Україну представлена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності у 2009 році

Вид економічної діяльності	Обсяг інвестицій, млн. доларів	Обсяг інвестицій, у % до загального обсягу
Всього	40026,8	100,0
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	871,4	2,2
Промисловість	9021,9	22,5
- добувна	1128,1	2,8
- переробна	7740,8	19,3
- виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	153,0	0,4
Будівництво	2212,9	5,5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	4224,6	10,6
Готелі та ресторани	428,5	1,1
Транспорт і зв'язок	1506,3	3,8
Фінансова діяльність	8968,4	22,4
Операції з нерухомістю, оренда та послуги юридичним особам	4065,0	10,2
Освіта	13,8	0,0

Продовження табл. 1

Охорона здоров'я та соціальна допомога	120,8	0,3
Колективні, громадські та особисті послуги	526,4	1,3
Нерозподілені за видами економічної діяльності обсяги інвестицій	8061,1	20,1

Близько 22,5 % загального обсягу інвестицій було направлено на підприємства промисловості. З яких, в свою чергу, 7740,8 млн. доларів інвестовано у підприємства переробної промисловості та 1128,1 млн. доларів – добувної. 22,4 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій було зосереджено у фінансових установах.

Організації, які здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям отримали 10,2 % інвестицій. 10,6 % інвестицій, в свою чергу, припало на підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку.

Окрім галузевої структуризації, прямі іноземні інвестиції групуються і за регіональним принципом (табл. 2).

Таблиця 2 – Прямі іноземні інвестиції в регіони України

	Обсяги інвестицій		Обсяг інвестицій на душу населення на 01.01.2010 тис.грн.
	на 01.01.2010		
	млн. доларів	у % до загального підсумку	
Україна	40026,8	100,0	
Автономна Республіка Крим	718,4	1,8	365,54
Вінницька	176,5	0,4	106,93
Волинська	328,9	0,8	317,26
Дніпропетровська	2813,6	7,0	838,50
Донецька	1649,6	4,1	369,31
Житомирська	215,4	0,5	167,52
Закарпатська	355,0	0,9	285,19
Запорізька	872,1	2,2	481,37
Івано-Франківська	615,9	1,5	446,08
Київська	1507,4	3,8	875,48
Кіровоградська	66,0	0,2	64,85
Луганська	577,9	1,4	250,00
Львівська	1111,9	2,8	436,11
Миколаївська	172,9	0,4	145,36
Одеська	1043,2	2,6	436,30

Продовження табл. 2

Полтавська	445,5	1,1	297,08
Рівненська	275,5	0,7	239,23
Сумська	225,6	0,6	192,44
Тернопільська	66,5	0,2	61,07
Харківська	2054,7	5,1	742,01
Херсонська	180,5	0,5	165,08
Хмельницька	219,7	0,5	164,69
Черкаська	222,5	0,6	171,79
Чернівецька	61,9	0,2	68,44
Чернігівська	87,4	0,2	78,76
м.Київ	15756,1	39,4	5657,28
м.Севастополь	145,1	0,4	381,34

Галузева структура інвестицій не змінюється та має свою направленість на промисловість, переважно переробну, та фінансову діяльність. Найбільший відсоток іноземних інвестицій зосереджений у Києві (39,4 %), що можна пояснити розмірами та державним статусом міста – столиця, великою кількістю працюючих підприємств. Розподіл інвестицій за регіонами країни має галузеву спрямованість. У Дніпропетровську, Харківську та Донецьку області було інвестовано близько 7,0%, 5,1% та 4,1% відповідно. Загалом на промислово орієнтовані регіони Лівобережжя, де зосереджено крупні гірничо-добувні, металургійні та машинобудівні комбінати, було направлено близько 19,8 % загального обсягу іноземних інвестицій.

Враховуючи те, що Україна за своїм статусом є сільсько-господарською країною – доречніше було б спрямовувати інвестиційні кошти на розвиток сільського господарства.

Регіональна інвестиційна політика знаходиться на стадії розвитку. Інвестиційний процес в економіці регіонів зумовлюється галузевими пріоритетами. За час ринкових перетворень спостерігається тенденція до збільшення кількості суб'єктів господарювання, фінансовий стан яких погіршується.

Економіка регіонів характеризується значним зниженням темпів економічного розвитку, про що свідчить аналіз кількості збиткових підприємств. За останні три роки 2007-2009 р.р. спостерігається тенденція до

збільшення кількості збиткових підприємств за всіма регіонами України (табл.3).

Таблиця 3 – Динаміка зміни кількості збиткових підприємств за регіонами

	Підприємства, які одержали збиток, у % до загальної кількості підприємств			
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	
	у % до загальної кількості	у % до загальної кількості	у % до загальної кількості	темп приросту 2009р. до 2007р.
Україна	32,5	37,2	41,3	8,8
Автономна Республіка Крим	32,2	35,4	42,8	10,6
Вінницька	29,2	35,5	39,5	10,3
Волинська	30,7	37,7	48,8	18,1
Дніпропетровська	35,3	38,3	46,7	11,4
Донецька	29,7	34,0	41,4	11,7
Житомирська	32,2	38,6	44,2	12,0
Закарпатська	18,9	25,2	31,0	12,1
Запорізька	32,8	35,1	41,9	9,1
Івано-Франківська	23,6	26,9	40,6	17,0
Київська	31,6	36,9	38,8	7,2
Кіровоградська	26,0	30,3	34,6	8,6
Луганська	30,2	33,4	45,5	15,3
Львівська	31,9	35,0	43,6	11,7
Миколаївська	30,6	35,4	37,9	7,3
Одеська	36,9	39,0	40,3	3,4
Полтавська	29,1	32,2	36,1	7,0
Рівненська	31,0	37,0	43,8	12,8
Сумська	30,5	32,7	40,9	10,4
Тернопільська	26,3	32,9	37,8	11,5
Харківська	36,9	40,3	42,9	6,0
Херсонська	32,7	36,5	43,7	11,0
Хмельницька	30,9	35,5	34,9	4,0
Черкаська	29,0	32,5	35,0	6,0
Чернівецька	30,5	37,5	43,0	12,5
Чернігівська	30,2	32,9	39,9	9,7
м.Київ	36,2	44,1	42,5	6,3
м.Севастополь	38,3	40,0	43,1	4,8

Таке погіршення стану підприємств реального сектору економіки, яке пов'язане з недостатністю власних коштів, високою ціною кредитних ресурсів, зумовлено відсутністю необхідної фінансової прозорості діяльності підприємств.

Прямі іноземні інвестиції залучаються у найбільш привабливі для закордону галузі економіки. Підприємства з іноземним капіталом є більш

привабливими для подальшого фінансування. Такі підприємства мають можливість вдосконалювати та періодично оновлювати свої технології, обладнання, тим самим підвищувати якість продукції, послуг. Це обумовлює економічний розвиток підприємств з іноземним капіталом.

На даний момент в Україні збільшується кількість банків з іноземним капіталом, які на власний розсуд, враховуючи, в першу чергу, власні інтереси, визначають пріоритетність розвитку (кредитування) галузей економіки.

Світова фінансова система поширила свій вплив на Україну як через кредитування національних банківських установ, так і придбання українських приватних банків, так званими „материнськими”, банками. Втрачено „збалансованість між матеріально – речовою та вартісною структурами виробництва”, тобто відбувся „відрив реальної вартості основного капіталу від його фінансового еквівалента”. [1]

На нашу думку, спостерігається певне керування закордоном розвитком економіки України у галузевому та регіональному розрізі за рахунок прямих іноземних інвестицій та банківського кредитування.

Банківська система наряду із фінансовою є необхідним складовим елементом економіки країни: ступень розвитку банківської та фінансової систем є індикатором розвитку всієї економіки. [7]

Низька платоспроможність вітчизняних підприємницьких структур підвищує кредитні ризики, спонукає банківські установи приймати обережні рішення, обмежувати кредитні стосунки.

Основним інструментом, що дозволяє знизити ризик та врахувати всі фактори, які впливають на стабільність бізнесу позичальника – є аналіз кредитоспроможності позичальників.

Невизначеність і множинність понять та методів оцінки кредитоспроможності позичальника вимушує банки розробляти і впроваджувати свої власні методики.

Критерії оцінки фінансового стану позичальника встановлюються кожним банком самостійно його внутрішніми положеннями та методикою оцінки

фінансового стану позичальника. Банки самостійно встановлюють нормативні значення показників та присвоюють відповідні бали, в залежності від вагомості коефіцієнту серед інших показників, що свідчать про ймовірність виконання позичальником зобов'язань за кредитними операціями. [3]

На нашу думку інформація, застосовувана аналітиками в роботі, не повинна обмежуватися даними суто бухгалтерського обліку та звітності, тому що це звужує можливості аналізу кредитоспроможності. Для отримання даних, необхідних для оцінки кредитоспроможності підприємства, банк повинен мати певну інформацію, яка дає не тільки кількісну, але і якісну характеристику фінансового стану потенційного позичальника.

Незалежно від виду діяльності та мети кредитування, аналіз фінансово-економічного стану клієнта зводиться до дослідження рівноваги його бізнесу.

Наступним фактором, який, на нашу думку, має вплив на кредитоспроможність позичальника – розмір бізнесу. Законодавством України – Господарський Кодекс України, 2003р. – всі підприємства, в залежності від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік диференціюють на малі, середні та великі. [2] Вважаємо за потрібне вивчення проблеми впливу розмірів бізнесу на рівень його кредитоспроможності.

На сьогоднішній день, у науково-практичній літературі, розглядаючи питання оцінки кредитоспроможності, виділяють кількісні та якісні параметри кредитоспроможності. Оцінку фінансового стану, поточного та майбутнього, підприємства – позичальника пов'язують з кількісними параметрами. Якісні ж параметри виявляються на підставі оцінки положення підприємства на ринку факторів виробництва і збуту продукції та рівня менеджменту підприємства-позичальника. При проведенні досліджень було розглянуто методики оцінки кредитоспроможності юридичних осіб наступних банків: НБУ, ВАТ Банк “БІГ Енергія”, АКБ “ПриватБанк” та ВАТ „Міжнародний комерційний банк”. [4,5,6] На основі даних методик було проведено аналіз кредитоспроможності декількох підприємств різних видів економічної діяльності.

Для виявлення галузевих особливостей діяльності позичальників банку були обрані коефіцієнти, наведені у Постанові Правління Національного банку України від 6 липня 2000 року N 279 “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” [9]: коефіцієнти ліквідності та фінансування.

Для розрахунків даних коефіцієнтів були взяті загальноукраїнські статистичні дані діяльності підприємств за різними видами економічної діяльності за 2006 – 2008 рр. [10,11,12] Результати розрахунків коефіцієнтів та їх нормативні значення за методикою НБУ представлені у таблиці 4.

Таблиця 4 – Середні значення коефіцієнтів ліквідності та фінансування за видами економічної діяльності у 2006 – 2008 рр.

Показники	Коефіцієнт абсолютної (миттєвої) ліквідності	Коефіцієнт швидкої (поточної) ліквідності	Коефіцієнт загальної (покриття) ліквідності	Коефіцієнт фінансування
Норматив за Методикою НБУ	$\geq 0,2$	$\geq 0,5$	≥ 2	≤ 1
Норматив за Методикою ВАТ Банк “БІГ Енергія”	$\geq 0,3$	$\geq 0,7$	≥ 2	≤ 1
Норматив за Методикою ВАТ „Міжнародний комерційний банк”	$\geq 0,2$	$\geq 0,5$	≥ 2	≤ 1
Всього по економіці	0,17	0,91	1,18	1,23
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	0,11	0,77	1,65	0,77
Промисловість	0,10	0,88	1,27	1,01
Будівництво	0,16	0,85	1,13	2,64
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,12	0,84	1,07	5,56
Готелі та ресторани	0,33	0,95	1,12	0,90
Транспорт і зв'язок	0,31	0,88	1,11	0,58
Фінансова діяльність	1,02	2,16	2,19	0,87
Операції з нерухомістю, оренда та послуги юридичним особам	0,20	0,92	1,02	0,63
Освіта	0,45	1,20	1,32	0,37
Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,21	0,83	1,02	0,57
Колективні, громадські та особисті послуги	0,25	0,97	1,09	0,49

За даними табл. 4 проведено аналіз ліквідності та фінансування галузей економіки за даними Держкомстату за 2006 – 2008 роки. Так, аналіз коефіцієнта фінансування за видами економічної діяльності свідчить про неспроможність підприємств галузей оптової та роздрібною торгівлі, будівництва та промисловості проводити свою діяльність за власний кошт.

За результатами аналізу вкладених інвестицій у підприємства за видами економічної діяльності бачимо, що перелік галузей з найбільшим відсотком вкладених інвестицій збігається з переліком галузей з високим значенням коефіцієнта фінансування. Тобто, простежується залежність підприємств даних галузей від залученого капіталу.

На нашу думку, з метою збалансування розвитку галузей, було б доцільно інвестувати кошти в інші галузі, наприклад сільське господарство, транспорт і зв'язок та інші.

Висновки

Існуючи методики оцінки кредитоспроможності позичальника, на наш погляд, не враховують деяких факторів, що мають значний вплив на фінансовий стан та платоспроможність підприємства – позичальника. Проаналізувавши методики оцінки кредитоспроможності, можна зробити висновок про неврахування іноземними банками у своїх методиках специфіки функціонування українських підприємств та особливостей розвитку економіки в цілому. З метою підвищення якості оцінки кредитоспроможності позичальника ми пропонуємо більше акцентувати увагу на галузевих особливостях діяльності підприємства, розмірі бізнесу та прозорість його ведення.

Список використаних джерел

1. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи / В. Геєць // Економіка України. – 2009. – № 2 (257). – с. 5-23
2. Господарський Кодекс України, закон України від 16 січня 2003 року N 436-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим

доступу до документу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12>

3. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків: Навчальний посібник / Єпіфанов А.О., Маслак Н.Г., Сало І.В. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – С. 251
4. Методика проведення оцінки фінансового стану позичальника (контрагента) Відкритого акціонерного товариства Банк „БІГ Енергія” : Затверджене рішенням Правління ВАТ „БІГ Енергія” № 2 від 15 липня 2003р.
5. Методика оцінки фінансового стану позичальника (юридичної особи) АКБ „ПриватБанк”
6. Методика оцінки фінансового стану позичальника (юридичної особи) ВАТ „Міжнародний комерційний банк” Затверджене рішенням Правління ВАТ „Міжнародний комерційний банк” № 41/2/06-К від 17 червня 2003р.
7. Никулина Е.В. Федеральний бюджет – банки – региональные инвестиции / Е.В.Никулина // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. Т.17. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – С. 356–366.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу : [//www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
9. Постанова НБУ „Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” N 279 від 06.07.2000
10. Україна у цифрах у 2006 році: Статистичний довідник: Довідник: Наукове видання.- К.: Консультант, 2007.- 260 с.
11. Україна у цифрах у 2007 році: Статистичний довідник: Довідник: Наукове видання.- К.: Консультант, 2008.- 270 с.
12. Статистичний щорічник Україна за 2008 році: Довідник: Наукове видання.- К.: Консультант, 2009.- 567 с.

Дутченко О.О. Вплив залученого іноземного капіталу на розвиток підприємств в галузевому та регіональному розрізі / О.О. Дутченко// Економічний простір: зб. наук. праць. - Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. - № 37. - С. 45-54.